

Het bisdom mag geen verre vijand zijn

Minder gelovigen, kerksluitingen en een imagoprobleem. Met zware tegenwind begint Jan Hendriks als bisschop. Zijn streven: contact zoeken met de basis. „Het bisdom mag geen verre vijand zijn.” Hij strijdt voor het milieu en een ruim asielbeleid. En ja: hij zet de kerkdeur open voor wie homo of gescheiden is. „God is liefde voor iedereen.”

Hij ontvangt in de statige pastorie bij de koepelkathedraal in Haarlem: hoofdkwartier van het bisdom Haarlem-Amsterdam. De bisschop van de rooms-katholieken schenkt zelf koffie, want de tijd dat hier volop huishoudelijk personeel rondliep is voorbij. Ook bij het bisdom is het rijke Roomse leven verleden tijd, al houdt de behuizing van de bisschop de herinnering eraan levend: indrukwekkend lange gangen, hoge plafonds en een plechtige inrichting. Tussen de boekenkasten van zijn huiskamer doet hij zijn verhaal. Lastige onderwerpen schuwt hij niet.

Over zijn jeugd: Jan Hendriks groeide op in Leidschendam als oudste van een gezin met vier jongere zussen. Zijn vader had een tuindersbedrijf en deed veel

bestuurswerk: de boerenleenbank, de LTB, de parochiekerk en de groenteveiling in Bleiswijk. Vanzelfsprekend werd zoon Jan misdienaar. „In het dorp was ik een beetje een buitenbeentje omdat ik op de lagere school al de roeping voelde om priester te worden. Daarom ging ik als jongen van twaalf jaar al naar het kleinseminarie in Noordwijkerhout.”

„Toch heb ik in mijn puberjaren wel getwijfeld aan mijn toekomst als priester. Andere dingen leken opeens veel belangrijker.” Zijn route ging weer richting het altaar dankzij de boeken van W.F. Hermans. „Als overtuigd atheïst ging Hermans uit van het slechte van de mensen en de zinloosheid van het leven. Zijn schrijfstijl vond ik prachtig, maar ik besefte dat zijn visie op de wereld haaks stond op de mijne. Zo leeg kon het toch niet zijn? Mijn uitgangspunt is dat de mens goed is en dat we een opdracht hebben, hier op aarde. Toen dat tot me doordrong, was dat een impuls voor mijn roeping als priester. Daarna heb ik nooit meer getwijfeld.”

Over de pastorale praktijk: Hoewel hij jaren in Rome studeerde en veel les gaf, zit hij zijn tijd als parochiepriester als de basis van zijn werk. „Vooral van de huisbezoeken heb ik veel geleerd. Zit je bij iemand thuis, kom

Bisschop en rechter

Mgr. dr. Jan Hendriks (1954) haalde zijn gymnasiumdiploma aan het kleinseminarie in Noordwijkerhout. Daarna studeerde hij aan de Katholieke Theologische Hogeschool in Amsterdam en het grootseminarie Rolduc in Kerkrade. Hij werkte in de St. Petrusparochie in Leiden en werd in 1979 tot priester gewijd. Na twee jaar parochiewerk studeerde hij zes jaar in Rome, waar hij in 1986 summa cum laude promoveerde tot doctor in het canoniek recht. Terug in Nederland was hij pastoor, docent aan priesteropleidingen en rector van het seminarie in Vogelenzang. Hendriks werd door paus Franciscus benoemd tot rechter van de hoogste kerkelijke rechtbank in Rome, de Apostolische Signatuur. Sinds 2011 is hij hulpbisschop van het bisdom Haarlem-Amsterdam. Tweede pinksterdag volgt hij bisschop Punt op, die met pensioen gaat. Dat gebeurt bij een viering in de kathedraal in Haarlem. Vanwege coronamaatregelen gaat het om een kleinschalige plechtigheid. De beelden hiervan zijn te zien op de website van het bisdom.

je letterlijk en figuurlijk dichtbij. Dan merk je dat er heel veel eenzaamheid is, vooral onder ouderen. Tegen priesters die twijfelen over hun werk zeg ik daarom altijd: ga op huisbezoek, dan kom je tot andere inzichten en dan weet je weer hoe hard je nodig bent.”

Over zijn missie als bisschop:

„Ik wil nadrukkelijk contact zoeken met de mensen aan de basis. Daarom ga ik iedere week naar een parochie. Ook om het contact met de vrijwilligers en de kerkgangers te vergroten. Want mijn doel is om de saamhorigheid te bevorderen: de afstand tussen Haarlem en de basis moet worden verkleind, het bisdom mag geen verre vijand zijn.”

Krijgt u signalen dat kerkgangers het bisdom zo zien? „Nu we sterk op de financiën moeten letten, is niet iedereen blij met onze koers. Begrijpelijk, maar we kunnen niet anders.”

Over de kerksluitingen:

Geldgebrek en verminderd kerkbezoek leidden de afgelopen jaren tot het sluiten van tientallen parochiekerken. Er zullen er nog veel volgen, waarbij de bisschop als verantwoordelijke man de kop van jut is. Hoe leg je een trouwe kerkganger uit dat de kerk waar hij al jaren komt dicht moet? En dat de plek waar hij is gedoopt en getrouwd en waar hij zijn

familie heeft begraven, wordt gesloopt? En dat de gelovige voortaan naar een kerk in een ander dorp moet? „Dat is heel moeilijk. Maar de kern is om over te brengen dat kerksluitingen onvermijdelijk zijn. Dus moet je het goed uitleggen en tegenstanders vragen om verder te kijken dan hun eigen werkelijkheid. Want als er geen geld is en er nauwelijks meer mensen in zo'n kerk komen, houdt het op.”

„Voor de acceptatie van zo'n kerksluiting is pastorale begeleiding heel belangrijk. Daarbij gaat het erom om nieuw perspectief te bieden. Zo kunnen er bij het samenvoegen van buurtkerken ook weer nieuwe kansen ontstaan. In de praktijk blijkt dat koren vaak weer opleven als ze samengaan. En op het gebied van vormsel, communieantjes en jongerenwerk zijn er opeens weer nieuwe mogelijkheden, als je het in een groter verband doet. In de praktijk blijkt vaak dat mensen al gauw hun plek weer vinden in een samengevoegde parochie.”

Over het imago van de kerk (1):

Door het misbruikschandaal kreeg de katholieke kerk een bedenkelijk imago. Wat kan hij doen om het vertrouwen te herwinnen? „Allereerst vertellen dat het heel triest is dat het is gebeurd. Begrijpelijk dat mensen zeggen: ze preken het één en ze doen het ander. Daarom namen

Jan Hendriks is vanaf maandag de nieuwe bisschop. „Je kunt iemand die het in de liefde anders doet dan anderen, niet de deur wijzen.” UNITED PHOTOS/PAUL VREEKER

maatregelen om herhaling te voorkomen. Bijvoorbeeld door een zorgvuldige selectie van priesterkandidaten en door streng toezicht. Maar ook door een Verklaring Omtrent Gedrag aan te vragen voor alle vrijwilligers met gevoelige taken en door het instellen van een gedragscode en een klachtencommissie.”

Over het imago van de kerk (2):

Het imago van de katholieke kerk kreeg ook een deuk doordat homo's en mensen die gescheiden zijn door de Roomse regels worden uitgesloten. Je kunt iemand die zijn personeel uitbuit of fraudeert niet in zijn keurige pak op de eerste kerkbank laten zitten en iemand die het in de liefde anders doet dan anderen, de deur wijzen. Begrip voor de ander is het fundament van christen zijn. Iedereen mag zelf verantwoordelijkheid afleggen naar boven. Ik ga niet stigmatiseren. God is liefde voor iedereen, dus iedereen mag bij de kerk horen.”

tussen de basis en Rome. Zitten we op glad ijs? „Ja, dit wil ik heel precies formuleren. Kijk, de kerk heeft een bepaalde visie op homoseksualiteit en huwelijksrouw, maar we mogen niemand uitsluiten. Je kunt iemand die zijn personeel uitbuit of fraudeert niet in zijn keurige pak op de eerste kerkbank laten zitten en iemand die het in de liefde anders doet dan anderen, de deur wijzen. Begrip voor de ander is het fundament van christen zijn. Iedereen mag zelf verantwoordelijkheid afleggen naar boven. Ik ga niet stigmatiseren. God is liefde voor iedereen, dus iedereen mag bij de kerk horen.”

Over de betekenis van de kerk van vandaag:

Kerk-zijn is voor Hendriks meer dan gebouwen en regels. „Als christen vind ik dat je de betekenis van het geloof ook in de praktijk moet brengen.” Daarom liep hij vorig jaar mee in de klimaatmars en demonstreerde hij vorige week nog in Haarlem om aandacht te vragen voor kinderen in vluchtelingenkampen. „Kerk is voor mij ook naastenliefde. Dus sta je klaar voor mensen in nood, voor daklozen, asielzoekers en de voedselbanken.”

Kerk-zijn is er zijn voor elkaar, onderstreept hij. „De kracht van de kerkgemeenschappen komt vooral tot zijn recht als mensen een dierbare verliezen of kampen met ziek en zeer. Dan zie je de onderlinge verbondenheid. Die toegestoken hand en dat luisterende oor zijn van grote betekenis.”

Over de toekomst van de kerk:

Wat kan de nieuwe bisschop doen om nieuwe dynamiek in de kerken te krijgen? „We zijn begonnen met familiedagen, waarbij gezinnen een gezellige zondag met elkaar doorbrengen, met een eucharistieviering, catechese, een gezamenlijke maaltijd, een lezing of een groepsge-

● Iedereen mag zelf verantwoordelijkheid afleggen naar boven ●

sprek. Daar gaat het erom om samen te spinnen en te chillen. Ook geven we cursussen aan parochiebesturen waarbij ze tips krijgen om hun kerkgemeenschap te verlevendigen. En we hebben een jongerenproject waarbij twaalf jongeren als hedendaagse apostelen bij elkaar komen voor vorming op het gebied van geloof en leiderschap. Met hun verhalen gaan ze straks langs de parochies. En er is nog iets nieuws: we zijn begonnen met een YouTube-kanaal: Kathedraal-TV. Mede door corona trekken de kerkdiensten daar op zondag duizenden kijkers.”

Over leven in coronatijd:

„Door corona hebben we geleerd dat we niet alles in eigen hand hebben. Veel mensen zien het leven als een proces waarin je alles zelf kunt bepalen. Haastig rennen ze door het bestaan. Ik vind dat ze zichzelf daarmee tekortdoen want zo ga je voorbij aan de waarde van het leven. Dan zie je over het hoofd dat het een cadeau is, waarbij je je talenten, de gezondheid alleen maar hebt gekregen.”

„Door deze corona-uitbraak heeft de snelweg waarop we zaten plaats gemaakt voor een smal wandelpad, waardoor we veel meer zien van de omgeving en de mensen om ons heen. Begrijp me goed: ik zeg niet dat ik blij ben met corona. Maar door dat andere tempo is er meer

tijd voor reflectie. En dat maakt het leven wel waardevoller.”

Hij gaat iedere week op bezoek bij zijn moeder, in een verpleeghuis in Leidschendam. „Dan zwaai ik naar haar, door het raam en praten we via de telefoon. Op die momenten zie je weer hoe kwetsbaar het leven is.”

Juist in coronatijd kan hij als bisschop het verschil maken, realiseert hij zich. „We bidden voor de slachtoffers en hun families. En we hebben de plaatselijke parochies gevraagd om extra steun te bieden aan de voedselbanken en de daklozen.” Dat is hard nodig, signaleerde hij bij zijn dagelijkse wandeling door Haarlem. „Nu er minder mensen op straat lopen, krijgen daklozen aanmerkelijk minder van voorbijgangers.”

Tegendraads

Na ons gesprek signeert Hendriks een boek dat in 2019 verscheen ter gelegenheid van zijn veertigjarige priesterjubiläum. Het is een bundeling van zijn preken. Daarin schrijft hij onder meer: „Een priester kan niet alleen zeggen wat de mensen prettig vinden om te horen, hij kan niet met elke mode meegaan, niet meewaaien met elke wind. Hij moet de tegendraadse boodschap van het evangelie verkondigen.”

Jan Vriend